

14. 06. 2023

WPŁYNĘŁ Toruń, 8.06.2023 r.

dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

Katedra Systemów Politycznych

Strona | 1

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Elżbiety Ceholnik-Szafran

pt. ***Partie i ugrupowania parlamentarne wobec zmian w systemie oświaty w Polsce***

przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab., prof. US Piotra Chrobaka, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2023, ss. 370

1. Znaczenie podjętego problemu badawczego

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Elżbiety Ceholnik-Szafran pt. ***Partie i ugrupowania parlamentarne wobec zmian w systemie oświaty w Polsce*** stanowi zwięźczenie kilku lat badań. Ich rezultat przyjął formę przedstawionego do recenzji opracowania naukowego, którego przedmiot badań mieści się w zakresie dyscypliny nauki o polityce i administracji. Autorka zdecydowała się na omówienie stanowisk partii politycznych, które w efekcie udanej elekcji wyborczej uzyskały miejsca dla swych przedstawicieli w polskim parlamencie, wobec dokonywanych i projektowanych zmian w systemie oświaty.

Kandydatka, podejmując próbę przeanalizowania określonego w rozprawie problemu badawczego, czyni to w odniesieniu do kilku perspektyw, głównie politologicznej, którą uzupełnia ustaleniami z zakresu nauk prawnych oraz nauk historycznych. Ta wielość płaszczyzn podejmowanych analiz stanowi dodatkową wartość recenzowanego opracowania, które tym samym wnosi istotny wkład w rozwój naukowego poznania w obszarze nauk o polityce i administracji.

W mojej ocenie materia stanowiąca przedmiot naukowych dociekań Pani mgr Elżbiety Ceholnik-Szafran jest z pewnością istotna zarówno z poznawczego, jak i praktycznego punktu widzenia. W oczywisty sposób podnosi to wartość prowadzonych badań.

Jestem przekonana, że zamiar podjęcia badań z zakresu tytułowej problematyki, która – co istotne – dotychczas nie została w pełni opracowana, z wyjątkiem dostępnych na rynku czytelniczym fragmentarycznych analiz dotyczących poszczególnych założeń związanych z edukacją zawartych w programach partii politycznych, dowodzi dojrzałości badawczej Kandydatki i jej wiedzy (teoretycznej i praktycznej) z zakresu wyznaczonego ramami dysertacji.

Z uznaniem więc przyjmuję decyzję Pani Magister dotyczącą autorskiej eksploracji tego ważnego tematu, z którym wiąże się bezpośrednio konieczność przeprowadzenia wielu analiz problemów szczegółowych. Jak zauważa Doktorantka, przekształcenia o charakterze społeczno-gospodarczym spowodowały potrzebę zmian w systemie oświaty, która powinna realizować ważne cele związane z edukacją zaprojektowaną tak, aby odpowiadać potrzebom rozwijającego się kraju, postępowi technologicznemu, potrzebom rynku pracy, czy wreszcie strukturze demograficznej. Jak słusznie zauważa Autorka, rolę reformatorów odgrywali politycy partii rządzących, którzy projektując zmiany w sferze oświaty, zazwyczaj dążyli do zabezpieczenia własnego interesu politycznego m.in. za pomocą działań związanych z „wychowaniem swoich przyszłych wyborców” (s. 4).

1. Merytoryczna i metodologiczna ocena rozprawy doktorskiej

Proces oceny rozprawy doktorskiej powinien obejmować kilka etapów, wśród których najważniejsze miejsce zajmuje analiza jakości i stopnia realizacji następujących kryteriów, a więc weryfikacja: tematu i zakresu pracy, kompozycji, zastosowanych metod badawczych, strony warsztatowej oraz treści merytorycznej, na podstawie której formułowane są wnioski dotyczące wykonania recenzowanego projektu badawczego.

I tak z całą pewnością tytułowa problematyka recenzowanego dzieła – o czym była już mowa – jest istotna dla przemian dokonujących się w polskim życiu społeczno-politycznym, ale też gospodarczym. W mojej ocenie wartość opracowania byłaby jednak większa, gdyby Kandydatka zdecydowała się w większej mierze wykorzystać metodę prognostyczną, a nie tylko prowadzić rozważania z uwzględnieniem tła historycznego. Sugerowałabym więc mocniej położyć nacisk na wnioski prognostyczne, zarówno w kontekście stanowisk partii politycznych (a także ich braku), jak i projektowanych przez nie zmian.

Autorka trafnie zauważa, że praktyka dokonywania przeobrażeń w polskiej oświacie dowodzi, że politycy, przygotowując projekty reform i kreując konkretne założenia przeprowadzanych zmian, traktują je jako szansę zapewnienia sobie dodatkowej możliwości wpływania na wyborców. Poza tym – w ocenie Pani Magister – „polityki edukacyjnej nie można rozpatrywać bez wzięcia pod uwagę opinii społecznej, związków zawodowych nauczycieli oraz wszelkich podmiotów związanych z edukacją” (s. 5).

Na szczególną uwagę w procesie recenzowania dysertacji doktorskiej zasługuje analiza przyjętej przez Doktorantkę konstrukcji dzieła. W mojej ocenie przyjęta przez Autorkę struktura pracy pozwala na przejrzystą i logiczną prezentację problemów badawczych oraz dokonanie analiz zapowiadanych w rozbudowanym *Wstępie*, który zawiera omówienie metodologicznych fundamentów projektu badawczego (s. 4–12).

Kandydatka w nawiązaniu do założeń badawczych rozprawy, w szczególności jej celu, postawionych pytań badawczych oraz hipotez, dzieli tekst na sześć problemowych rozdziałów. *Wstęp*, *Zakończenie*, *Bibliografia* oraz

Streszczenie w języku polskim oraz *Streszczenie w języku angielskim* dopełniają całości. Układ pracy – z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej – nie budzi więc zastrzeżeń. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest właściwie rozbudowana, a przy tym symetryczna. Formułując nieco krytyczny wniosek wobec przyjętej struktury, zwracam uwagę na brak wyróżnienia wprowadzenia i podsumowania/wniosków w kolejnych częściach dysertacji. W mojej ocenie rozbudowanie treści o te elementy pozwoliłoby pełniej śledzić realizację kolejnych etapów analiz, podkreślałoby ciągłość i ukierunkowanie prowadzonych rozważań na weryfikację wyróżnionych hipotez. Należy jednak odnotować, że w wielu miejscach recenzowanej rozprawy Pani Magister podejmuje próby formułowania własnych wniosków/ocen/refleksji wobec omawianego problemu.

Co należy pokreślić, tytuł rozprawy jest krótki, informacyjnie nośny i językowo poprawny. Kandydatka precyzyjnie określa w nim przedmiot prowadzonych rozważań. W mojej opinii warto byłoby rozwinąć jego treść o wskazanie przedziału czasowego realizowanego projektu, co Doktorantka czyni we *Wstępie*, określając szeroką cezurę czasową na lata 1989–2023, czyli – jak wskazuje – „od okresu transformacji ustrojowej i zmian zachodzących w oświacie, aż po rok szkolny 2022/2023, gdzie kontynuowana jest reforma oświaty i wprowadzane są nowe elementy (m.in. wprowadzenie gimnazjów, a z czasem ich likwidacja, system oceniania oraz egzaminów zewnętrznych, a także nowy system finansowania oświaty) przez Ministerstwo Edukacji i Nauki” (s. 6). Ustalone ramy czasowe pracy zostały właściwie wyjaśnione, przy czym należy odnotować, że w kontekście określonego w rozprawie celu badawczego dotyczącego analizy programów partii i ugrupowań politycznych oraz wypowiedzi polityków Pani Magister dosyć pobieżnie potraktowała lata 1989–1997. Nie wszystkie działające na polskiej scenie politycznej partie i ugrupowania zostały omówione, co z resztą przy tak rozdrobnionej scenie partyjnej byłoby zadaniem nader trudnym. W mojej ocenie jednak, ze względu na określenie przez Autorkę w taki, a nie inny sposób fundamentów projektu badawczego, należało to zrobić – nawet gdyby analizy nie prezentowały stanowiska w kontekście zmian w obszarze polityki oświatowej, warto byłoby to opatrzyć odpowiednim wnioskiem (bądź w inny sposób określić zakres

badania). W obecnej wersji pozostaje wrażenie, że Kandydatka nie przeanalizowała – wbrew zapowiedziom – wszystkich podmiotów politycznych określonych ramami projektu. Ponadto czytelnik może być nieco zagubiony – Doktorantka raz deklaruje analizę partii i ugrupowań politycznych (wszystkich działających), w innym miejscu podaje, że cel dotyczy partii i ugrupowań parlamentarnych, z kolei w jeszcze innym, że omawia partie sprawujące rządy (choć jednak stanowiska części partii opozycyjnych również przedstawia). Jaki więc był właściwy zamysł Autorki?

Bez wątplenia treść wstępu do rozprawy doktorskiej stanowi ważny etap lektury pracy, który pozwala ocenić stopień przygotowania kandydata z zakresu metodologii badań w obszarze nauk społecznych. W tej części dysertacji Pani Magister – o czym już wspomniałam – zarysowuje oryginalny problem badawczy, wyróżnia pytania badawcze, omawia użyte metody badawcze oraz prezentuje przyjętą systematykę pracy. Doktorantka prezentuje również krótką analizę dostępnych źródeł dotyczących analizowanego problemu, wskazując, że mają one raczej charakter ogólny, fragmentaryczny i nie obejmują w całości tytułowego zagadnienia. Zabrakło mi jednak w tym miejscu – obok tej trafnej skądinąd refleksji – przeprowadzenia bardziej wnikliwej krytycznej analizy źródeł, która jest w mojej ocenie istotnym elementem procesu badawczego. Ma nie tylko walor poznawczy, ale także pozwala pełniej ocenić stopień znajomości literatury przedmiotu przez kandydata oraz podjąć próbę dialogu z ustaleniami innych badaczy.

Jak wcześniej zaznaczyłam, w badaniach na gruncie nauk społecznych niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy, jej celu i hipotez.

Określonym przez Autorkę celem rozważań jest „przeanalizowanie i porównanie jakie zdanie partie sprawujące władzę wyrażały na temat oświaty w swoich programach wyborczych oraz w wypowiedziach swoich liderów, a następnie jak to wpływało na politykę oświatową państwa” (s. 5). Przyjęty przez Doktorantkę cel podkreśla ważkość podejmowanych w rozprawie rozważań i refleksji.

Pani mgr Elżbieta Ceholnik-Szafran stawia jedną, mocno rozbudowaną hipotezę badawczą (z powodzeniem można było sformułować w kontekście rozważań pięć hipotez, dostosowując do nich strukturę pracy):

„Reformy systemu edukacji w Polsce nie przynoszą w pełni zamierzonych skutków ponieważ: a) każda partia w swoim programie ma inne propozycje reform systemu edukacji, które podczas sprawowania władzy wprowadza w życie; b) zmiany w programach nauczania dotyczące konkretnych przedmiotów wprowadzane są przez resort edukacji, zgodnie z programem partii sprawującej władzę, a nie w odpowiedzi na zapotrzebowanie społeczne (co może powodować niezadowolenie części społeczeństwa); c) na proponowane reformy nie było dostatecznych środków finansowych; d) występował brak porozumienia w zakresie zmian w systemie oświaty pomiędzy nauczycielskimi związkami zawodowymi, samorządowcami a partiami sprawującymi władzę” (s. 7).

Doktorantka wyróżnia także we *Wstępie* do rozprawy aż dwanaście pytań eksplanacyjnych (czy aby nie za dużo?):

1. „Jakie były podobieństwa i różnice w programach poszczególnych partii, w zakresie zmian w systemie oświaty w Polsce?
2. Które partie odnosiły się do polityki edukacyjnej w swoich programach wyborczych?
3. Czym różniła się ocena partii politycznych dotycząca efektów przeprowadzonych zmian?
4. Jak poszczególne partie oceniały jakość kształcenia uczniów w wyniku przeprowadzonych reform oświaty z lat 1999 i 2017?
5. Jaki był stosunek partii do zmian w podstawach programowych?
6. Jakie były opinie poszczególnych partii odnośnie konkretnych obszarów reform, dotyczących m.in: nauki religii, edukacji patriotycznej czy wychowania seksualnego?
7. Jaki był stosunek poszczególnych partii wobec wprowadzonego systemu oceniania i egzaminowania uczniów?
8. Czy występowały różnice w wypowiedziach poszczególnych partii odnośnie awansu zawodowego nauczycieli?
9. Jakie opinie i obietnice wygłaszały partie w sprawie wynagrodzeń

nauczycieli?

10. Jakie było uzasadnienie zmiany struktury organizacyjnej i programowej systemu oświaty w latach 1999 i 2017?
11. Jak różniły się stanowiska partii wobec trudności powstałych podczas wdrażania zmian w systemie oświaty w latach 1999 i 2017?
12. Jakie pomysły przedstawiały poszczególne partie w zakresie finansowania oświaty?” (s. 7).

Strona | 7

Wskazane powyżej pytania badawcze są zasadne. Mimo wątpliwości związanych z ich liczbą Kandydatka panuje nad tekstem, kierunkiem i chronologią prowadzonych rozważań, odnosząc je do celu, postawionych pytań badawczych i hipotezy. W rezultacie tak ułożonego procesu badawczego Autorka z powodzeniem odpowiada na postawione pytania, jak również określa zakres trafności hipotezy w analitycznym *Zakończeniu*.

Przeprowadzeniu oceny kwalifikacji badawczych kandydata do stopnia doktora służy także opinia na temat doboru wykorzystanych w rozprawie metod badawczych, które w zasadzie zostały właściwie dobrane, a następnie użyte w prowadzonych badaniach. Autorka deklaruje we *Wstępie* wykorzystanie następujących metod badawczych z obszaru nauk społecznych: metodę komparatystyczną, metodę analizy instytucjonalno-prawnej, metodę systemową (tu nie dostrzegam zbyt wielu przypadków jej zastosowania), starając się wyjaśnić, do czego i w których miejscach procesu badawczego zostaną one użyte. Ponadto, choć tego nie deklaruje, stosuje także metodę analizy treści. Jak już wskazałam, wartość pracy podniosłoby również odwołanie się w prowadzonych analizach do metody prognostycznej.

Doktorantka we *Wstępie* charakteryzuje rodzaje wykorzystanych źródeł (m.in. programy wyborcze partii, ulotki wyborcze, raporty, podsumowania konferencji oraz zjazdów partii, ustawy, rozporządzenia Rady Ministrów i Ministra Edukacji Narodowej, sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu RP, komunikaty z badań Centrum Badania Opinii Społecznej, programy Ministerstwa Edukacji Narodowej), wylicza nazwiska badaczy czy też wiodące periodyki naukowe, z których zasobów korzystała w pracy (w kontekście prowadzonym rozważań warto byłoby wykorzystać także artykuły publikowane na łamach „Kultury i Edukacji” lub „The New

Educational Review”). Skoro Kandydatka deklaruje wykorzystanie metody porównawczej, mimo problemu dotyczącego polskiej rzeczywistości politycznej można było wykorzystać do wniosków także źródła obcojęzyczne – stworzyłyby to kolejną, ciekawą perspektywę dla prowadzonych rozważań.

Jak już wskazałam, rozprawa doktorska Pani Magister składa się z sześciu problemowych rozdziałów posiadających rozbudowaną, wewnętrzną systematykę (rozdział 1 pt. „Sytuacja szkolnictwa w Polsce w pierwszych latach dziewięćdziesiątych XX wieku”, rozdział 2 pt. „Stanowiska wobec zmian w strukturze szkolnictwa”, rozdział 3 pt. „Koncepcja zmian w podstawach programowych kształcenia dzieci i młodzieży”, rozdział 4 pt. „Stanowisko wobec systemu oceniania i egzaminowania uczniów”, rozdział 5 pt. „Stosunek do praw i obowiązków nauczycieli w systemie oświaty”, rozdział 6 pt. „Źródła i koszty finansowania zmian w systemie oświaty”).

Struktura poszczególnych rozdziałów dysertacji jest przemyślana i spójna, choć – jak już wskazałam wcześniej – Doktorantka nie zdecydowała się na wyróżnienie osobnych części rozpoczynających problemowy wywód, w których określiłaby np. cel danego fragmentu pracy, postawiła konkretne pytania badawcze, omówiła dostępną literaturę przedmiotu w tytułowym zakresie, przedstawiła wykład na temat użytych pojęć, przeanalizowałaby zasadniczy problem oraz zwięźliła całość prezentacją własnych wniosków oraz ocen. Uważam to za pewien mankament recenzowanej pracy. Ponadto tytuły rozdziałów, jak również podrozdziałów nie podkreślają problemowego, politologicznego charakteru prowadzonych rozważań. Kandydatka używa w redakcji tytułów pewnych skrótów myślowych, nie określa podmiotu – autorów stanowisk wobec omawianego problemu. W rezultacie lektura *Spisu treści* może sprawiać wrażenie, że opracowanie dotyczy zmian w edukacji i ma charakter pedagogiczny, a tak przecież nie jest. Co więcej, tytuł rozdziału czwartego zdaje się sugerować, że analizowane partie polityczne miały jedno stanowisko wobec systemu oceniania i egzaminowania uczniów.

W rozdziale pierwszym (ss. 63) dysertacji Autorka dokonuje operacjonalizacji najważniejszych pojęć używanych w pracy. Ponadto Kandydatka omawia politykę oświatową oraz funkcje systemu oświaty. Zarysowuje poglądy poszczególnych partii w sprawie dostosowania

szkolnictwa do zmian ustrojowych w Polsce po 1989 r., przy czym nie tłumaczy kryterium wyróżnienia partii politycznych, których elementy programów opisuje. Ten mankament dotyczy całej konstrukcji pracy. Doktorantka deklaruje przeprowadzenie „analizy dokumentów wytworzonych przez partie, przedstawienie kierunków zmian w systemie oświaty w programach ugrupowań politycznych w latach 1991–1997” (s. 8–9), wykład ten jest jednak niezbyt rozbudowany, ma charakter raczej schematyczny aniżeli pogłębiony, uwzględniający dodatkowo proces transformacji ustrojowej, toczone na tym polu spory oraz wzorce, które miały wpływ na stanowiska partii. Ponadto część omówienia opiera się na publikacjach innych autorów, Autorka nie zawsze bezpośrednio korzysta z tekstów programów partii politycznych.

W rozdziale drugim rozprawy (ss. 53) Pani Magister poświęca swe rozważania prezentacji programów partii politycznych „w zakresie zmian w strukturze szkolnictwa w Polsce w latach 1999–2020 [oraz] realizacji reform oświaty z lat 1999 i 2017”, także w ujęciu porównawczym (s. 9).

W rozdziale trzecim (ss. 50) Doktorantka poszukuje podobieństw i różnic w programach partii „w zakresie zmian w podstawach programowych kształcenia dzieci i młodzieży, jak również analizuje zmiany w zakresie ewaluacji programu szkolnego w Polsce w latach 1999–2020, stanowisko nauczycielskich związków zawodowych oraz partii sprawujących władzę i opozycyjnych wobec zmian w podstawach programowych kształcenia dzieci i młodzieży” (s. 9).

W rozdziale czwartym (ss. 45) Autorka prezentuje rozważania na temat stanowisk wybranych partii oraz związków zawodowych wobec zmian systemu oceniania i egzaminowania uczniów w szkołach podstawowych, gimnazjach oraz placówkach ponadgimnazjalnych po 1999 r. Omawia wprowadzenie egzaminów ósmoklasisty i gimnazjalisty, starą i nową maturę, obowiązkowy egzamin maturalny z matematyki, a także wprowadzenie bezpłatnych podręczników (s. 9).

Rozdział piąty rozprawy (ss. 44) Kandydatka poświęca na przedstawienie „stanowisk partii w zakresie praw i obowiązków nauczycieli w systemie oświaty w Polsce w latach 1999–2022” (s. 10). Część wykładu tej części pracy dotyczy omówienia m.in. proponowanych zmian dotyczących ścieżek awansu

zawodowego, oceny pracy, zasad zatrudnienia nauczycieli czy też zasad wynagrodzenia.

W ostatnim, szóstym rozdziale Doktorantka (ss. 44) podejmuje próbę analizy programów partii politycznych dotyczących finansowania oświaty. Ponadto omawia zmiany w systemie finansowania zadań szkolnictwa w latach 1999–2022 oraz prezentuje zadania samorządu terytorialnego w zakresie zmian finansowania systemu edukacyjnego i obciążenia finansowe gmin (s. 10).

Wartość rozważań Autorki bez wątpienia podniosłaby pogłębiona analiza (z przywołaniem wypowiedzi pojawiających się w debacie publicznej) prowadzona nie tylko w kontekście wprowadzanych zmian w oświacie, ale także motywów politycznych (wyborczych), społecznych i ideologicznych deklarowanych poglądów oraz zgłaszanych postulatów. W pewnych miejscach pracy wykład na temat dokonanych zmian (m.in. zasady oceniania, gimnazja, egzaminy, matura, zasady wynagradzania) w systemie oświaty dominuje nad rozważaniami dotyczącymi stanowisk partii politycznych i polityki oświatowej. Dużą część wykładu mogłaby z powodzeniem przybrać formę przypisów erudycyjnych, co uporządkowałoby główny nurt wyводу, ukierunkowanego na weryfikację/falsyfikację postawionej hipotezy. Ciekawym wątkiem w pracy byłoby przeanalizowanie współpracy partii politycznych z ekspertami, przedstawicielami świata nauki, nad założeniami projektowanych zmian, jak również przedstawienie przebiegu procesu ustawodawczego w tym zakresie (z uwzględnieniem debaty sejmowej).

Co ważne, rozważania prowadzone przez Panią Magister w *Zakończeniu* (ss. 12) rozprawy służą ostatecznej weryfikacji hipotezy postawionych we *Wstępie*. Treść tej części rozprawy doktorskiej po raz kolejny dowodzi dojrzałości metodologicznej Doktorantki. Świadczy także o znacznej wiedzy oraz umiejętnościach syntezy i formułowania wniosków. Ponadto wśród licznych wniosków Autorki sformułowanych w *Zakończeniu* omawianej pracy istotna jest opinia, zgodnie z którą: „Im bardziej partia zabiega o władzę w wyborach tym częściej podejmuje tematy poruszające społeczeństwo w zakresie oświaty. Partie nie umieszczają w swoich programach wszystkich aspektów dotyczących zmian w systemie edukacji, tylko skupiają się na tych, które pomogą im wygrać wybory” (s. 318).

Oceniając wartość merytoryczną dysertacji, należy wskazać, że Doktorantka, posługując się kompetentnym językiem, prowadzi rozważania w sposób, który dowodzi jej dojrzałości naukowej. Ponadto Kandydatka, mimo zgłoszonych mankamentów związanych ze strukturą recenzowanego dzieła, posiada umiejętności i wiedzę pozwalające na prezentowanie krytycznego stanowiska oraz własnych ocen zarówno wobec źródeł, jak i wobec opinii innych badaczy.

Wysoko chciałabym ocenić wykorzystaną w pracy bazę źródłową, którą Autorka wylicza na 38 stronach. Bibliografia jest obszerna i świadczy o dobrej znajomości dotychczasowych ustaleń naukowych w zakresie omawianej problematyki. Kandydatka dokonuje podziału Bibliografii na: Źródła archiwalne, Źródła drukowane, Dokumenty, Słowniki i leksykony, Monografie, prace zbiorowe i artykuły, Artykuły w czasopismach, Prasa, Biblioteczka reformy i Biblioteczka Oświaty Samorządowej, Źródła internetowe. Przyjęta systematyka nie do końca mnie przekonuje. Kandydatka co prawda porządkuje wykorzystane źródła chronologicznie, alfabetycznie, ale zaliczenie aktów prawnych rangi np. ustawy i rozporządzenia do Dokumentów, a nie osobnego działu Źródła prawa uważam za mankament. Ponadto brak podziału na Monografie i Artykuły także może dziwić, podobnie jak wyróżniony w Bibliografii dział Biblioteczka reformy i Biblioteczka Oświaty Samorządowej. Dostrzegam też pewne braki w wykorzystanej bazie literaturowej, która – z pewnymi wyjątkami – kończy się w zasadzie na latach 2014/2015. Czy to oznacza, że w przedmiotowej materii nic ważnego się nie ukazało? Prosiłabym Autorkę o refleksję w tym obszarze.

Jak już wskazano, Pani Magister wykorzystuje w recenzowanej rozprawie zróżnicowane źródła, a więc opracowania naukowe, źródła prawa, dokumenty, sięga po bogate zasoby Internetu oraz analizy ministerstwa edukacji. Kandydatka krytycznie sięga po opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym oraz prace mające bardziej praktyczną naturę. Czyni to zaś zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym i wymogami metodologicznymi z obszaru nauk społecznych.

Strona formalna opracowania jest na dobrym poziomie. Przejrzysta forma narracji oraz logiczny i uporządkowany tok rozważań stanowią zaletę

recenzowanej pracy. Wywód naukowy Doktorantki znajduje odzwierciedlenie w zasadnej argumentacji. Forma redakcji przypisów jest poprawna i odpowiadająca naukowym standardom (w kilku miejscach przydałaby się korekta). W mojej ocenie szersze zastosowanie przez Autorkę przypisów erudycyjnych przyniosłoby pozytywny rezultat. Dużą część rozważań dotyczących konkretów przeprowadzanych reform edukacji można by z powodzeniem usunąć z głównego wywodu. W wielu miejscach bowiem opis związanych w tym zagadnień przykrywa główny cel pracy, którymi są przecież przedstawienie i analiza stanowisk partii i ugrupowań parlamentarnych w kontekście projektowanych, zapowiadanych i wprowadzanych zmiany w oświacie.

* * *

Podsumowując, podjęty w rozprawie doktorskiej przez Panią Magister problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym, ale również – co należy podkreślić – istotny dla praktyki. Kandydatka podejmuje się opracowania oryginalnego problemu badawczego, który do tej pory nie został należycie zbadany, opisany i naukowo oceniony w polskiej politologicznej literaturze przedmiotu. Autorka rozprawy dowodzi, że posiada ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o polityce i administracji oraz poważny zasób wiadomości z obszaru własnych zainteresowań badawczych.

2. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej

Zadaniem recenzenta rozprawy jest wskazanie pewnych występujących w omawianym dziele nieścisłości i mankamentów. Autorce recenzowanej rozprawy – o czym była mowa – nie udało się uniknąć pewnych drobnych usterek o charakterze technicznym (tzw. literówek, np. s. 110, 247, 249, 273, 274, 315), stylistycznych (pod tym względem warto byłoby zwłaszcza dopracować treść *Wstępu* do dysertacji) oraz gramatycznych (np. s. 310), ortograficznych (s. 316). Warto byłoby w dysertacji wyróżnić tytuły aktów prawnych czy to kursywą, czy cudzysłowem. Interpunkcja czasem sprawia

trudności Kandydatce i pod tym względem praca wymaga wnikliwej korekty. W treści rozprawy zdarzają się nierówne spacje między wyrazami (raz są za duże, niekiedy ich brakuje), wdowy, pojedyncze wersy na dole strony – wymaga to redakcji technicznej. W niektórych miejscach użyto zbędnych znaków przystankowych. Ponadto Kandydatka nie rozróżnia półpauz od dywizów, tu panuje pełna przypadkowość w ich stosowaniu. Autorka w błędny sposób dokonuje zapisu dat, podobnie określa przedziały wykorzystanych stron. W moim przekonaniu w celu udoskonalenia recenzowanego opracowania konieczne jest poprawienie istniejących w opracowaniu niedociągnięć. W niektórych miejscach Doktorantka, przywołując akty prawne, nie odwołuje się bezpośrednio do źródła, ale do prac innych autorów. Stanowi to mankament warsztatowy opracowania. Powyższe uwagi krytyczne nie umniejszają jednak oryginalnego charakteru recenzowanej rozprawy.

3. Wniosek końcowy

W mojej ocenie rozprawa Pani Magister stanowi przykład udanej twórczości naukowej. Sformułowany problem badaczy, hipoteza, jak również sposób przedstawienia stanu wiedzy z zakresu tytułowej problematyki, wykorzystana baza literaturowa oraz użyte przez Doktorantkę metody badawcze świadczą o oryginalnym charakterze recenzowanego dzieła.

Oceniam, że dysertacja doktorska autorstwa Pani mgr Elżbiety Ceholnik-Szafran zarówno od strony metodologicznej, jak i merytorycznej jest dojrzałym dziełem i należy je uznać za wartościowe naukowo opracowanie. Autorka, w rzeczowy sposób poszukując odpowiedzi na postawione pytania badawcze, weryfikuje przyjętą we *Wstępie* hipotezę. W mojej cenie zastosowane przez Doktorantkę instrumentarium badawcze oraz treść i forma przygotowanej rozprawy dowodzą umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Podsumowując, recenzowana praca doktorska jest pracą rzetelną, przemyślaną, spełniającą wymogi stawiane opracowaniom będącym podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora. Zgłoszone w recenzji krytyczne uwagi nie pomniejszają znacząco walorów naukowych ocenianej dysertacji.

Formułując wniosek końcowy, stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Elżbiety Ceholnik-Szafran pt. **Partie i ugrupowania parlamentarne wobec zmian w systemie oświaty w Polsce** spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę zatem o dopuszczenie Kandydatki do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Strona | 1

Joanna Marszałek-Kawa

